

Likestillingskonsekvenser av covid-19 og tiltakene mot pandemien

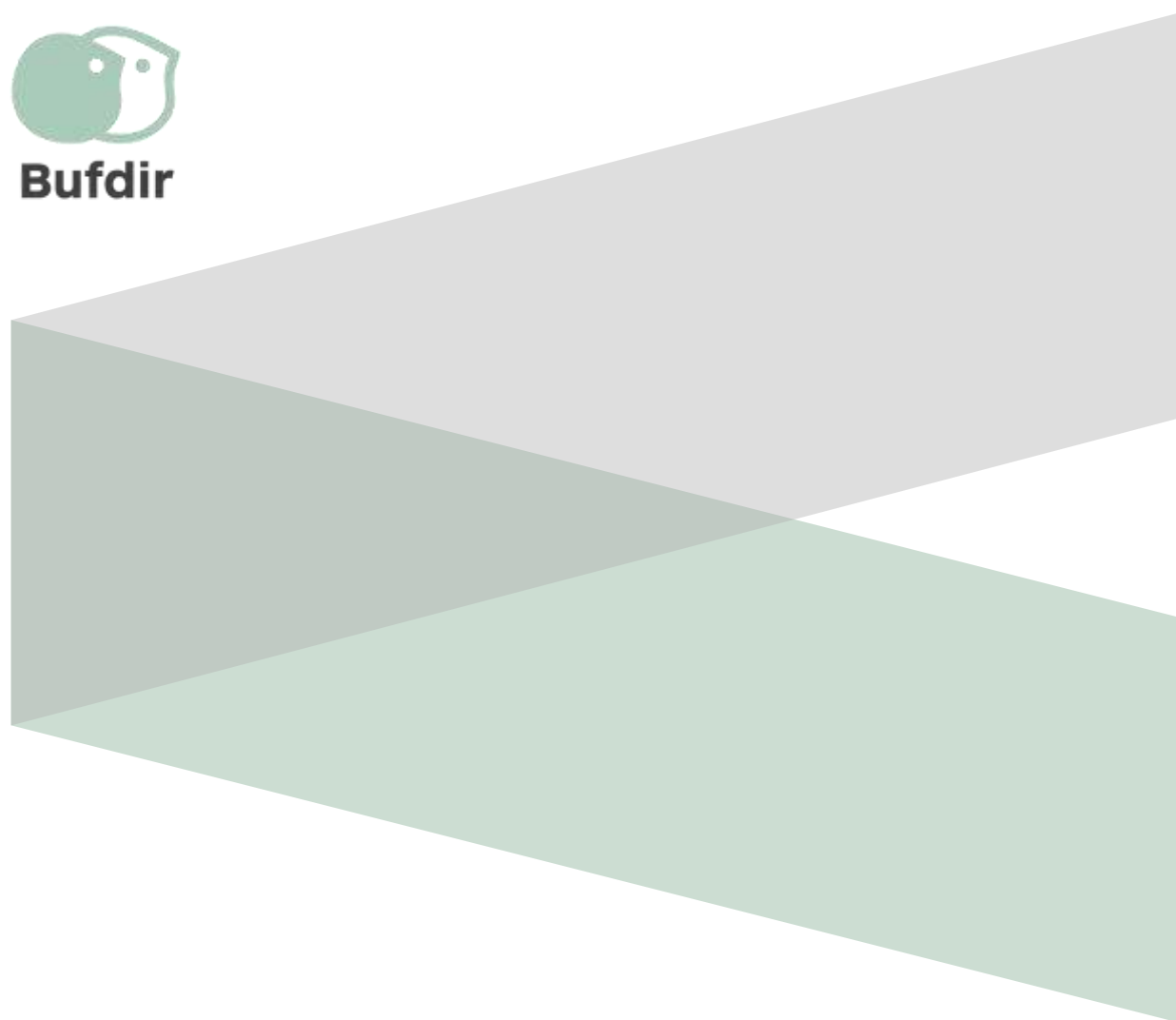
Kjønn, etnisitet, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk

Tema: Vold

Rapport av desember 2020

Bufdir

**BARNE-, UNGDOMS-
OG FAMILIEDIREKTORATET**

Postadresse:
Postboks 2233
3103 Tønsberg

Besøksadresse:
Fredrik Selmers vei 3
0663 Oslo

Sentralbord:
466 15 000

Utgitt:
Januar 2021

ISBN: (digital utgave)
978-82-8286-361-2

bufdir.no

Innhold

1. Innledning	4
1.1.1 Bufdirs arbeid med å kartlegge likestillingskonsekvenser av koronapandemien	4
1.1.2 Formål fokus og struktur for kartleggingen	4
1.2 Oppsummering	5
2. Anbefalinger	7
2.1.1 Beredskap og samordning	7
2.1.2 Tjenestetilbud.....	8
2.1.3 Forskning og kunnskapsbehov:	9
3. Vold som likestillingsutfordring før pandemien	11
3.1 Kjønn	11
3.2 Vold rammer ulike grupper ulikt	12
3.2.1 Etnisitet, religion og livssyn	12
3.2.2 Funksjonsevne	13
3.2.3 Seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk	14
3.2.4 Andre vesentlig faktorer: Økonomi, levekår, trangboddhet og rus.....	14
4. Vold i nære relasjoner under koronapandemiens ulike faser <i>Omfang, avdekking og likestillingskonsekvenser</i>	15
4.1 Forsterkede risikofaktorer, nedstengning og informasjon.....	15
4.1.1 Pandemien har påvirket risikofaktorer for vold	15
4.1.2 Vanskeligere å avdekke vold i et nedstengt samfunn	16
4.1.3 Informasjon om hjelpetilbud nådde ikke godt nok fram	16
4.2 Vold i nære relasjoner under pandemien <i>Fellestrekk og endringer</i>	17
4.2.1 Bruk av krisesentrene har økt etter oppmykning av smitteverntiltak	17
4.2.1.1 Flere drar hjem til voldsutøver.....	18
4.2.2 Politiet har hatt færre anmeldelser totalt – men flere i andre tertial enn normalt ..	18
4.2.3 Volden har tatt nye former – og kan være mer alvorlig	19
4.2.4 Konflikt i familier	20
4.2.5 Flere organisasjoner opplever økning i antall henvendelser	21
4.2.6 Vold mot personer med nedsatt funksjonsevne	22
4.2.7 Tilleggsutfordringer for lhbtqi-personer	22
4.2.8 Tilleggsutfordringer for personer med etnisk minoritetsbakgrunn.....	23
5. Tilbud til voldsutsatte under pandemien	24
6. Kilder	27

1. Innledning

Covid-19-pandemien og de innførte smitteverntiltakene har potensielt omfattende konsekvenser for volds- og overgrepsofsatte, og det uttrykkes bekymring fra mange hold om effektene både på kort og lang sikt. Volds- og overgrepsofsatte skal også i krisetid fanges opp, få hjelp og ivaretas.

1.1.1 Bufdirs arbeid med å kartlegge likestillingskonsekvenser av koronapandemien

Bufdir har fått i oppdrag fra Kulturdepartementet (KUD) å følge og kartlegge likestillingskonsekvenser av pandemien, og komme med anbefalinger til tiltak. Bufdir har levert jevnlig oppdateringer over bruk av krisesentrene, og leverte 3. september 2020 en større rapport om konsekvenser av pandemien og tiltakene for vold i nære relasjon og vold mot kvinner, inkludert konsekvenser for kvinner med innvandrerbakgrunn og lhbtqi-personer (Bufdir, 2020a). Rapporten tok for seg perioden fra mars til juli 2020. Rapporten var blant annet basert på et oppdrag gitt til Kilden om å kartlegge pandemiens konsekvenser for vold mot kvinner (Kilden, 2020a).

Likestillingskonsekvenser av koronapandemien på andre områder

Bufdir jobber med å kartlegge likestillingskonsekvenser av koronapandemien og de innførte smitteverntiltakene på en rekke områder, som arbeid og økonomi, livskvalitet og rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne.¹ Bufdir leder også koordineringsgruppen for tjenester til sårbare barn og unge.²

1.1.2 Formål, fokus og struktur for rapporten

I denne rapporten presenterer vi ny og oppdatert kunnskap om likestillingskonsekvenser av pandemien på voldsfeltet knyttet til kvinner og menn, etnisitet, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. I den grad det har vært mulig, har vi forsøkt å sammenligne perioden kjennetegnet av mindre smitteverntiltak (juni 2020 til november 2020) med perioden med de strengeste smitteverntiltakene (fra mars 2020 til juni 2020).

Per i dag har vi begrenset med forskningsbasert kunnskap om omfanget av vold i nære relasjoner under pandemien, og hvordan vold rammer ulike grupper. For å kunne vurdere likestillingskonsekvenser av pandemien på voldsområdet er det derfor viktig å ta i betraktning de tendensene og risikofaktorene som forelå før pandemien. I denne rapporten har vi derfor gjort en gjennomgang og oppsummering av kunnskapen om vold som likestillingsutfordring i Norge, knyttet til både kjønn, etnisitet, funksjonsevne og seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (lhbtqi-personer).

¹ For en oversikt, se:

https://bufdir.no/aktuelt/temaside_koronavirus/likestillingskonsekvenser_av_covid_19_og_tiltakene_mot_pandemien/

² For en oversikt, se:

https://bufdir.no/aktuelt/temaside_koronavirus/tjenestetilbudet_til_barn_og_unge_under_covid_19_pandemien/

Denne rapporten bygger blant annet på Bufdirs løpende kartlegginger og undersøkelser om bruk av krisesentrene og behov i tjenestene, dialog med forskere og aktører fra sivilt samfunn, samt et oppfølgingsnotat fra Kilden (Kilden, 2020b) som ble levert 21. oktober. Vi har avgrenset rapporten til å omhandle vold mot voksne. Vold mot barn er tema for rapport nr. 10 fra koordineringsgruppen tjenester til sårbare barn og unge under covid-19 pandemien. Bufdir har ikke gjort noen systematisk kartlegging blant organisasjoner som jobber med likestilling og ikke-diskriminering eller organisasjoner som jobber på voldsfeltet, men integrert dialogen om likestillingskonsekvenser av koronapandemien i andre fora. Bufdir deltar også i den interdepartementale arbeidsgruppen om vold i nære relasjoner.

Anbefalingene i denne rapporten er i stor grad de samme som ble gitt i rapporten fra august, men sett i lys av ny kunnskap og endringer i smittesituasjonen har Bufdir gjort noen mindre justeringer. Problemstillingene på voldsfeltet er tverrdepartementale og tverrsektorielle. Anbefalingene våre knyttet til krisesituasjoner, og eventuelle lokale og nasjonale nedstenginger, dreier seg om tre hovedområder: 1) Beredskap og samordning, 2) tjenestetilbud, og 3) kunnskapsbehov.

Rapporten er strukturert som følger: I del 1 gir vi en oppsummering av funn, før vi i del 2 kommer med våre anbefalinger til videre pandemihåndtering og krisberedskap. I del 3 presenterer vi en ny gjennomgang av tilgjengelig kunnskap om vold som likestillingsutfordring før pandemien. I del 4 presenteres oppdatert og ny kunnskap om vold i nære relasjoner og vold mot kvinner i pandemiens ulike faser. Del 5 tar for seg tjenestetilbud til voldsutsatte.

1.2 Oppsummering

Under følger en oppsummering av hovedfunn i rapporten.

Pandemien og de innførte smitteverntiltakene har påvirket faktorer som gir økt risiko for vold

Pandemien og smitteverntiltakene har fått store konsekvenser for samfunnet, og for noen grupper har dette ført til økt stress, perioder med isolasjon og økonomisk usikkerhet. Dette er faktorer som tidligere forskning har dokumentert at gir økt risiko for vold og konflikt. Konsekvensene av pandemien er imidlertid ikke entydig negative. For noen har pandemien for eksempel ført til lavere stressnivå, som følge av mer tid og mindre forpliktelser (Øverlien & Gundersen, 2020). Vi antar derfor at konsekvensene av pandemien på voldsfeltet virker sammen med eksisterende forskjeller i samfunnet og andre likestillingskonsekvenser av pandemien.

Foreløpige tall viser en nedgang i henvendelser om vold under de strengeste smitteverntiltakene – men en oppgang i takt med at tiltakene lettet

Vi kan ikke si med sikkerhet om omfanget av vold har økt eller blitt redusert under de ulike fasene av pandemien. Erfaringer og foreløpige tall fra krisesentre og politi viser en nedgang i antall henvendelser om vold i perioden da de strengeste tiltakene inntraff, men en økning i perioder med lettelse i smitteverntiltakene. I perioder der samfunnet har åpnet mer opp, har antallet kvinner som har opphold eller er nye beboere på krisesentrene blitt stadig mer likt tallene vi så i samme periode i 2019. Også TryggEst-teamene, som jobber for å beskytte risikoutsatte voksne, rapporterer om færre henvendelser om vold mot personer med nedsatt funksjonsevne under pandemien.

Vanskeligere å avdekke vold når samfunnet stenger ned

Når samfunnet stenger ned og befolkningen isoleres i hjemmet blir det vanskeligere for utsatte å oppsøke hjelp, det blir vanskeligere å avdekke vold i nære relasjoner og å beskytte voldsutsatte. En del tjenester som yter bistand til volds- og overgrepssutsatte har i en periode hatt redusert kapasitet og/eller har lagt om deler av tjenestene sine. Andre tjenester som i en normalsituasjon ofte fanger opp og avdekker vold og overgrep i nære relasjoner (som NAV, fastleger etc.) har i perioder vært stengt, lagt om tjenestene sine eller vært sterkt reduserte som følge av koronatiltakene. Bufdir har også fått tilbakemelding om at informasjon om åpne hjelpetilbud ikke nådde godt nok fram til hele befolkningen da samfunnet stengte ned.

At politiet ser en økning i anmeldelser, og at bruken av krisesentrene har gått opp etter at smitteverntiltakene er myket opp og samfunnet har åpnet, stemmer overens med tidligere bekymringer om at voldsutsatte ikke oppsøker hjelp når samfunnet stenger ned, men at de holder ut mens tiltakene pågår (NKVTS, april, 2020). Bufdir er bekymret for at pandemien og smitteverntiltakene har gjort det vanskeligere å avdekke vold i nære relasjoner, og at omfanget og alvorlighetsgraden av vold i nære relasjoner kan ha økt.

Pandemien har satt nye rammer for voldsutsatte og voldsutøver – og påvirket formene for vold

En undersøkelse fra NKVTS og RVTS Øst trekker fram at flere krisesentre melder at voldsutøver bruker koronakrisen, viruset og smitteverntiltakene som en del av voldsutøvelsen, som for eksempel å begrunne kontrollerende atferd med smittehensyn. Det har også blitt rettet bekymring for at voldsutsatte utsettes for grovere vold og at det tar lengre tid før de får hjelp under pandemien.

Likestillingsutfordringer som eksisterte før pandemien former konsekvensene av pandemien

Organisasjoner på likestillingsfeltet Bufdir har vært i kontakt med og har opplevd en generell økning i henvendelser fra personer som har fått ekstra utfordringer under pandemien, og endel av organisasjonene melder også om økt antall henvendelser om vold. Dette gjelder både kvinner og menn (med og uten innvandrerbakgrunn). Flere av brukergruppene organisasjonene har kontakt med hadde allerede før pandemien lite tillit til det ordinære hjelpeapparatet, og mange har fått det verre under pandemien på flere områder (økonomi, isolasjon etc.). Pandemien kan ha særlig negative konsekvenser for personer som blir utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Dette gjelder også for lhbtq-personer, som har mistet viktige møteplasser for å være seg selv, være trygge og oppleve fellesskap.

2. Anbefalinger

Myndighetenes krisehåndtering og de smittebegrensende tiltakene, treffer grupper i befolkningen ulikt og kan ha ulik effekt for disse. Kvinner og menn, eldre og unge, personer med innvandrerbakgrunn og majoritetsbefolkningen, personer med funksjonsnedsettelse, lhbtqi-personer og andre sårbare grupper kan rammes av tiltakene på ulike måter. Det er viktig at myndighetenes kriseledelse, både ved nye nasjonale og lokale nedstengninger, og i framtidige krisesituasjoner, er bevisste på og tar hensyn til dette.

Anbefalingene i denne rapporten er i stor grad de samme som ble gitt i den første rapporten om pandemiens konsekvenser for vold i nære relasjoner og vold mot kvinner. Sett i lys av ny kunnskap og endringer i smittesituasjonen har Bufdir imidlertid gjort noen mindre justeringer av anbefalingene som ble gitt i rapporten av august. Problemstillingene på voldsfeltet er tverrdepartementale og tverrsektorielle. Anbefalingene våre til krisesituasjoner, og eventuelle lokale og nasjonale nedstengninger, dreier seg om tre hovedområder: 1) Beredskap og samordning, 2) tjenestetilbud, og 3) kunnskapsbehov.

2.1.1 Beredskap og samordning

Vurderinger av likestillingskonsekvenser generelt – og vold spesielt

Myndighetene bør i all krisehåndtering vurdere hvilke konsekvenser tiltak har for likestillingen generelt, og for vold i nære relasjoner og vold mot kvinner spesielt. Dette gjelder tiltak rettet mot barn og unge, voksne og eldre. Den styrkede aktivitetsplikten for offentlige myndigheter etter likestillings- og diskrimineringsloven §24 er et godt utgangspunkt for å vurdere risiko for diskriminering og hindre for likestilling ved innføringen av nye tiltak. Plikten innebærer blant annet at offentlige myndigheter skal forebygge trakassering, seksuell trakassering og kjønnsbasert vold og motarbeide stereotypisering i sin myndighetsutøvelse.

Vold i nære relasjoner inn i myndighetenes beredskapsplaner, handlingsplaner og kommunikasjonsplaner

Når kriser oppstår bør arbeidet med vold i nære relasjoner være inkludert i myndighetenes³ beredskapsplaner, handlingsplaner og kommunikasjonsplaner – på nasjonalt og lokalt nivå. De fleste tjenestene på voldsfeltet ivaretas på lokalt nivå. Nasjonale myndigheter bør imidlertid kommunisere tydelig at hjelpetilbudene skal være åpne under kriser og at råd om å holde seg hjemme ikke gjelder for de som ikke har det trygt i eget hjem.

Informasjonen må nå hele befolkningen – også i krisetid

Voldsutsatte er en mangfoldig gruppe. Informasjonen om tilgjengelige hjelpetilbud bør gjøres tilgjengelig muntlig og skriftlig, på flere språk og distribueres i relevante kanaler, slik at den når hele befolkningen. Myndighetene bør samarbeide med sivilsamfunnsaktører i informasjonsformidlingen,

³ Justis- og beredskapsdepartementet (JD), Arbeids- og sosialdepartementet (AD), Barne- og familiedepartementet (BFD), Helse- og omsorgsdepartementet (HOD), Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), Kulturdepartementet (KUD) og Kunnskapsdepartementet (KD).

for å sikre at informasjonen når ut på en kvalitetssikret, forståelig og lett tilgjengelig måte, også til grupper som har mindre tillit til hjelpeapparatet.

Erfaringer fra covid-19 bør inn i nye handlingsplaner på voldsfeltet

Erfaringer fra covid-19 bør følges opp i ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner, handlingsplan om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, og strategi mot internettrelaterte overgrep.

Kriseberedskap bør løftes inn i den interdepartementale arbeidsgruppa om vold i nære relasjoner

Den allerede eksisterende interdepartementale arbeidsgruppa om vold i nære relasjoner har vært en viktig møteplass for informasjonsutveksling på voldsfeltet. Vi vurderer at koronapandemiens og eventuelle andre krisers konsekvenser for vold i nære relasjoner og vold mot kvinner bør løftes inn i denne gruppen.

Styrking av kommunenes krisesentertilbud bør framheves i tiltakspakker rettet mot kommunene

Krisesentrene har hatt store utgifter knyttet til smittevern under pandemien. Bufdir mener det bør vurderes om kommunenes arbeid mot vold i nære relasjoner og krisesentertilbudet skal omtales særskilt i forbindelse med tiltakspakker som skal motvirke negative økonomiske konsekvenser av koronapandemien og i eventuelle framtidige krisesituasjoner.

2.1.2 Tjenestetilbud

Eksisterende tjenester må ha kompetanse og ressurser til å tilpasses ekstraordinære situasjoner

For å sikre kriseberedskapen på voldsfeltet kreves det ikke primært ekstraordinære tiltak. Det er viktig at de eksisterende tjenestene på voldsfeltet har kompetanse og ressurser til å tilpasse ordinære tiltak til en ekstraordinær situasjon. Under en krisesituasjon og eventuelle nedstengninger av samfunnet er det nødvendig å opprettholde de ordinære tjenestene i størst mulig grad og gjerne utøve tjenestene mer proaktivt overfor de mest sårbare.

Voldutsatte må prioriteres under kriser og nedstengninger

Det er sentralt at tilbudet til voldsutsatte sikres i en krisesituasjon. Bufdir mener derfor at det er viktig å opprettholde definisjonen av ansatte ved krisesentrene som personell i kritisk samfunnsfunksjon. Under eventuelle nye nedstengninger og krisesituasjoner er det viktig at krisesentrene prioriteres. Bufdir registrerer at dette ble fulgt opp ulikt i de ulike kommunene under pandemien, og at det i enkelte kommuner ble meldt om utfordringer med bemanning, smittevernutstyr og manglende lokaler for å kunne ivareta smitteverntiltak.

Også tidligere voldsutsatte kan i krisesituasjoner ha et særlig behov for blant annet psykisk helsehjelp og/eller møteplasser i regi av organisasjoner. Dette viser tilbakemelding Bufdir har fått fra organisasjoner på feltet.

Forberedt på ekstraordinær pågang

Vi ser at det i perioden etter nedstengningen har vært en tilnærmet normal pågang ved krisesentertilbudet. Det kan imidlertid være en risiko for at den samlede nedgangen vi har sett under pandemien medfører et slags etterslep som kan treffe tjenestene når pandemien er over. Kommunene må være forberedt og bør ha en beredskapsplan for hvordan ekstraordinær pågang

under eller i etterkant av krisesituasjoner kan håndteres på en måte som ivaretar brukernes behov og rettigheter.

Tilbud til voldsutsatte må tilpasses ulike tilleggsutfordringer – også i krisetid

Tilbud for voldsutsatte under kriser bør i størst mulig grad ta hensyn til tilleggsutfordringer knyttet til økonomi, graviditet og barsel, rus, psykisk lidelse, nedsatt funksjonsevne, seksuelle orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, religion og livssyn, norskkompetanse manglende digital kompetanse og/eller sosialt nettverk, og bosituasjon.

Tilgjengelige hjelpetelefoner og chattetjenester

Det bør sikres tilgjengelige hjelpetelefoner og chattetjenester for voldsutsatte og voldsutøvere, også utenfor krisesituasjoner. Det bør også vurderes om det er behov for andre digitale løsninger som kan supplere tilbud til voldsutsatte.

Tilbud til voldsutøvere

Som vi trakk fram i rapporten om pandemiens konsekvenser for vold i nære relasjoner og vold mot kvinner av august 2020, har erfaringene fra covid-19 vist at det kan være behov for å gå gjennom tilbudet for personer som utøver vold og overgrep, både når det gjelder tilgjengelighet, pris, språk og kulturell tilrettelegging.

2.1.3 Forskning og kunnskapsbehov:

1. For å kunne identifisere og forstå sammensatt diskriminering i en krisesituasjon, må data og forskning med et interseksjonelt perspektiv (dvs. der faktorer som kjønn, etnisitet, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet og fattigdom undersøkes og sees i sammenheng) styrkes. Dette vil gjøre det enklere å utvikle retningslinjer, lovverk og tiltak som i tilstrekkelig grad håndterer sammensatt ulikhet og utfordringer i nåværende og framtidige krisesituasjoner.
2. Det er behov for å innhente mer systematisk kunnskap om kortsiktige og langsiktige likestillingskonsekvenser av pandemien og smitteverntiltakene når det kommer til vold i nære relasjoner. Forskningen bør omhandle grunnlagene kjønn, graviditet, etnisitet, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, og kombinasjoner av disse. Det er også viktig å fokusere på sårbare grupper, som gravide, papirløse, ofre for menneskehandel og kvinner i rusmiljø.
3. Framtidig forskning på voldsfeltet bør ha et tydelig kjønnsperspektiv.
4. Det bør forskes på spørsmål om digital vold og kriser. Noen sentrale spørsmål er: Er økningen i meldte saker en konsekvens av pandemien? Hva karakteriserer digital vold i tilknytning til katastrofer/unntakstilstander, hvor omfattende er slik vold og hvem er mest utsatt? Fører økt digitalisering til økt risiko for digital vold?

Bufdir har igangsatt ulike prosjekter som har relevans for kunnskapsstatusen og videre tiltak på feltet.

5. NKVTS kartlegger unges erfaring med vold under koronapandemien.

6. Folkehelseinstituttet (FHI) har på oppdrag fra Bufdir laget en kunnskapsoppsummering av eksisterende studier fra OECD-land, med spesielt fokus på resultater fra de nordiske landene (Nøkleby, et al., 2020).
7. NOVA har gjort en studie av familievernet under Covid 19-pandemien (Øverlig & Gundersen, 2020).
8. NOVA holder på med en studie om hvordan koronasituasjonen har påvirket barnevernets arbeid med vold og overgrep.
9. Retriever har gjort en undersøkelse om netthat og rasisme i lys av koronapandemien som vil lanseres i januar 2020
10. Bufdir vil fortsette å legge ut relevant dokumentasjon på likestillingskonsekvenser av koronapandemien på direktoratets «koronasider»⁴

⁴ https://bufdir.no/aktuelt/temaside_koronavirus/

3. Vold som likestillingsutfordring før pandemien

Vold i nære relasjoner har et betydelig omfang og er et alvorlig samfunnsproblem. Vold i nære relasjoner er både en årsak til manglende likestilling i samfunnet og en konsekvens av mangel på reell likestilling. Per i dag har vi lite forskningsbasert kunnskap om omfanget av vold i nære relasjoner under pandemien, og hvordan vold rammer ulike grupper. For å kunne vurdere likestillingskonsekvenser pandemien har hatt på voldsområdet er det derfor viktig å ta i betraktning de tendensene og risikofaktorene som forelå før pandemien. I dette kapittelet løfter vi opp sentrale tendenser og sårbarhetsfaktorer knyttet til vold i nære relasjoner som et likestillingsproblem, knyttet til kjønn, etnisitet, funksjonsevne og seksuell, orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

3.1 Kjønn

Kjønnsforskjeller i form og omfang

Rapporten *Vold og voldtekt i Norge, en nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv* fra 2014 (Thoresen & Hjemdal 2014) er den siste studien som gir en oversikt over omfanget av vold og overgrep i nære relasjoner i Norge. Undersøkelsen viser kjønnsforskjeller i både voldsform og hvilke situasjoner kvinner og menn utsettes for vold. Kvinner rapporterte i alt flere volds- og overgrepshendelser enn menn, og kvinner har også en større totalbelastning av vold og overgrep. Flere kvinner enn menn opplevde alvorlig vold fra partner/tidligere partner, mens menn var mest utsatt for alvorlig vold fra ukjente og fra venner, bekjente, naboer og kollegaer. Kvinner var langt mer utsatt for seksuelle overgrep enn menn (Thoresen & Hjemdal, 2014). Flere kvinner (8,2 %) enn menn (1,9 %) oppga at de hadde vært utsatt for alvorlig vold fra partner (sparket, tatt kvelertak på, banket opp). Når det gjaldt mindre alvorlig partnervold (kløpet, klort, lugget eller slått med flat hånd) var tallet for menn 16,3 prosent og for kvinner 14,4 prosent (Thoresen & Hjemdal, 2014: 17).

Nyere forskning om vold i parforhold (Bjørnholt & Helseth, 2019) viser at kvinner er langt mer utsatt for grov, reproduktiv (vold i forbindelse med graviditet, fødsel og barsel), seksuell og gjentatt vold i parforhold. Når det kommer til mildere former for vold, viser også denne studien at dette er jevnere fordelt mellom kjønnene.

Som vist i forrige rapport, utgjør kvinner om lag 95 prosent av de utsatte i voldtekter meldt til politiet, og majoriteten av de som utsettes for partnerdrap i nære relasjoner er kvinner.

Menn tilbakeholdne med å oppsøke hjelpetilbud

Likestilling spiller ikke bare en rolle i hvem som utsettes for vold, hvordan, og for hvilke typer vold. Likestillingsperspektivet er også viktig å ha med når vi undersøker *hvem* som oppsøker hjelp for vold. Rapporten *Vold mot menn i nære relasjoner* (Sogn & Hjemdal, 2009) viser at mange menn er tilbakeholdne med å fortelle om og søke hjelp for vold. Forskerne peker på mennenes egen forståelse av mannsrolle og maskulinitet, men også tabuisering og mangel på kunnskap om denne formen for vold i offentligheten, som mulige årsaker til denne tilbakeholdenheten. Tidligere studier har også avdekket mangelfull kjennskap til at krisesentrene, sentre mot incest og seksuelle overgrep og familieverntjenesten har tilbud til voldsutsatte menn (Lien et al., 2017).

3.2 Vold rammer ulike grupper ulikt

Forskning på vold og levekår har vist at personer med nedsatt funksjonsevne, personer med innvandrerbakgrunn, samer og lhbtqi-personer utsettes for til dels mer og andre former for vold enn befolkningen ellers.⁵ Personer som har kobling til flere enn et grunnlag kan også oppleve andre former for vold eller tilleggsutfordringer enn de som kun har kobling til ett. For eksempel kan en homofil mann med innvandrerbakgrunn oppleve vold på ulike arenaer og i ulike former enn hva en homofil hvit mann eller en heterofil mann med innvandrerbakgrunn utsettes for. For å styrke kriseberedskapen mot vold i nære relasjoner det viktig å ta disse forskjellene på alvor.

3.2.1 Etnisitet, religion og livssyn

Til tross for betydelig oppmerksomhet rundt temaet i offentligheten finnes det lite forskningsbasert kunnskap om omfang av og form for vold i norske familier som har opprinnelse fra andre land. Vi vet imidlertid at kvinner er overrepresentert på krisesentrene, og at 64 prosent av beboerne på sentrene i 2018 hadde innvandrerbakgrunn. Beboere med innvandrerbakgrunn bor i snitt lengre på et krisesentertilbud enn beboere uten innvandrerbakgrunn (Bufdir, 2020b).

Minoritetsnorske kvinner

En undersøkelse av unges erfaringer med vold i nære relasjoner fant at 17 prosent hadde opplevd at mor hadde vært utsatt for minst en form for fysisk eller psykisk vold, mens 13 prosent hadde opplevd at far var blitt utsatt for dette. Unge med foreldre fra andre land enn Norge hadde noe høyere risiko for å ha opplevd vold mot mor, sammenliknet med unge med foreldre fra Norge (19 mot 17 prosent). Når det gjaldt vold mot far var det imidlertid noen flere av de unge med foreldre fra Norge som hadde erfart dette (14 mot 13 prosent) (Hafstad & Augusti, 2019).

Intervjuer med majoritetsnorske og minoritetsnorske kvinner som har blitt utsatt for vold, viste at flertallet av de minoritetsnorske kvinnene var utsatt for vold fra den mannen de var gift eller samboer med. Et mindretall var imidlertid utsatt for vold og sterk kontroll fra utøvere i mannens familie, og her ble svigermødre (og til dels svigerinner) betegnet som de verste utøverne (Bredal, 2020). Kvinnene som var gift arrangert, men også andre av de minoritetsnorske kvinnene, skilte seg fra de majoritetsnorske ved at de i større grad var bundet til voldsutøver gjennom praktisk og økonomisk avhengighet – heller enn emosjonell tilknytning (Bredal, 2020: 63).

Henvendelser til Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll er et nasjonalt tverretatlig fagteam som bistår hjelpeapparatet i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre former for æresrelatert vold. I 2019 jobbet Kompetanseteamet med 669 saker. Kompetanseteamet hadde i 2019 flest saker som gjaldt personer med opprinnelsesland fra Pakistan (119), Somalia (109), Syria (97), Afghanistan (74), Irak (62), Russland (32), Palestina (31), Iran (13) og Norge (12). Av det totale antall saker var det 513 saker (77 %) som gjaldt jenter/kvinner og 115 saker (17 %) som gjaldt gutter/menn. I 40 saker (6 %) var kjønn ukjent for teamet da saken ble registrert. Kjønnsforskjellene kan bety at er færre gutter/menn som utsettes for tvangsekteskap,

⁵ Se mer på: https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/

æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Samtidig kan det også bety at færre gutter/menn ber om hjelp i saker som omhandler disse formene for vold, og at færre saker som gjelder gutter og menn avdekkes av hjelpeapparatet.⁶

Samer og nasjonale minoriteter

Heller ikke blant samer og nasjonale minoriteter har vi mye forskningsbasert kunnskap om omfang og form for vold. Analyser av SAMINOR-2-undersøkelsen fant at de samiske respondentene i undersøkelsen rapporterte om høyere forekomst av alle typer vold sammenliknet med ikke-samiske respondenter (unntatt når det gjaldt seksuelle overgrep blant menn). Dette gjaldt både vold i barndommen, som voksen og i et livsløpsperspektiv. Flere i den samiske svargruppen (25 %) rapporterte at voldsutøver var «ukjent» sammenlignet med ikke-samiske respondenter (18 %) (Eriksen, 2020: 134). NKVTS' rapport *Om du tør å spørre, tør folk å svare* peker på at manglende samisk språk og kulturkompetanse i hjelpeapparatet er et hinder for likeverdige tjenester til samiske voldsberørte (Øverlien, Bergman og Finstad, 2017).

Rasisme og diskriminering

De siste årene har det vært økt oppmerksomhet rundt sammenhenger mellom diskriminering og rasisme og vold. Rasisme kan på den ene siden komme til uttrykk i form av hets, trakassering, hat og vold (Berg-Nordlie, Ikdahl & Skorgen 2019). Rasistiske og stereotype forestillinger kan på den andre siden også bidra til å bagatellisere og usynliggjøre volden som etniske minoriteter utsettes for, og det kan også føre til at voldsutsatte tier om sine overgrep for å unngå å reproducere stereotypier som de selv eller andre rammes av (Bredal, Eggebø & Eriksen, 2020).

3.2.2 Funksjonsevne

Det finnes begrenset med kunnskap om vold mot personer med nedsatt funksjonsevne. Det vi vet, tyder likevel på at personer med nedsatt funksjonsevne lever med større utsatthet for vold, trusler og overgrep enn det befolkningen generelt gjør. I SSBs levekårsundersøkelse fra 2018 finner vi at der 5 prosent av den øvrige befolkningen oppgir å ha vært utsatt for vold eller trusler, er andelen blant personer med funksjonsnedsettelse 10 prosent. 6 prosent av den generelle befolkningen svarte at de «er engstelig for vold eller trusler i nærområdet», mens tallet for personer med funksjonsnedsettelser var 14 prosent.⁷

Hovedbildet som tegnes fra norsk og internasjonal forskning på området, er at kvinner med funksjonsnedsettelse utsettes for de samme former for vold og overgrep som kvinner generelt. Dette innebærer overgrep av fysisk, psykisk og seksuell karakter, samt økonomisk utnyttning. Det ser likevel ut til at frekvensen på noen områder er høyere og overgrepene av grovere karakter enn for kvinner generelt.⁸

⁶ Les mer i årsrapport for Kompetanseteamet:

https://bufdir.no/globalassets/global/nbbf/vold_og_overgrep/kompetanseteam_aarsrapport_2019.pdf

⁷ Se mer på: <https://www.ssb.no/vold>

⁸ Se mer på Bufdirs statistiksider om trygghet og rettssikkerhet for personer med nedsatt funksjonsevne:

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Nedsatt_funksjonsevne/Rettssikkerhet/

3.2.3 Seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk

Det er forsket lite på vold mot lhbtqi-personer i Norge. En oppsummering av funn fra ulike internasjonale studier viser gjennomgående at lhbt-personer oftere utsettes for vold i nære relasjoner enn heterofile og cispersoner (personer som identifiserer seg med biologiske kjønn de ble tildelt ved fødsel), selv om det ikke dreier seg om store forskjeller. Studien fant også at psykisk partnervold er den voldstypen som forekommer hyppigst (Fjær, Gundersen & Mossige, 2013).

Den norske levekårsundersøkelsen fra 2013, som dekker lesbiske, homofile og bifile, fant at bifile kvinner i større grad enn andre er utsatt for vold og trusler. Bifile kvinner var også mer urolige for partnervold (Anderssen & Malterud, 2013: 13).

Unge lhbt-personer ser ut til å være en spesielt utsatt gruppe med hensyn til vold i familien, og kan ha særskilt behov for hjelp. Flere opplever å bli avvist, kastet ut eller utsatt for fysisk eller psykisk vold fra familien. Unge lhbt-personer med etnisk minoritetsbakgrunn, lesbiske og homofile med samisk bakgrunn, og unge som bryter med normer for kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk er særlig sårbare (Elgvin, Bue & Grønningsæter, 2013; Grønningsæter & Nuland, 2009; Van der Ros, 2013; Hafstad & Augusti, 2019: 108-109).

For asylsøkere i omsorgssentre og på asylmottak kan også andre beboere på institusjonene inngå i hvem som regnes som deres nære relasjoner. En rapport fra 2018 om livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere viser at majoriteten av deltakerne i undersøkelsen rapporterte om å ha blitt utsatt for homofobisk og transfobisk mobbing, trakassering, trusler om vold og fysisk og seksuell vold fra andre beboere (Stubberud & Akin 2018).

En levekårsstudie fra 2018 om skeive med innvandrerbakgrunn viser at hver fjerde respondent i undersøkelsen hadde vært utsatt for voldtekt. Halvparten rapporterte om andre former for seksuelle overgrep (Eggebø, Stubberud & Karlstrøm 2018). Studien slår også fast at voldsutsatthet blant skeive med innvandrerbakgrunn ikke kan forstås uavhengig av vold i andre relasjoner. Faktorer som rasistisk vold og etnisk og religiøs diskriminering kan derfor føre til tilleggsbelastninger for lhbtqi-personer med innvandrerbakgrunn (Eggebø, Stubberud & Karlstrøm 2018).

Frykt for diskriminering, homofobi og transfobi og for ikke å bli tatt alvorlig hindrer en del lhbt-personer å være åpne i møte med hjelpeapparatet. Personer i hjelpeapparatet anser ofte vold mellom to personer av samme kjønn som sjeldnere, mindre alvorlig og mindre troverdig enn vold mellom personer av ulikt kjønn (Fjær, Gundersen & Mossige, 2013).

3.2.4 Andre vesentlig faktorer: Økonomi, levekår, trangboddhet og rus

Vi vet fra tidligere studier (Hafstad & Augusti, 2019; Sommerfeldt, Hauge, & Øverlien 2014; Thoresen & Hjelmdal, 2015) at dårlig økonomi, vanskelige levekår og trangboddhet kan øke risikoen for voldsutsatthet – også i en normalsituasjon. Sammenlignet med befolkningen i alt, er det en god del flere innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre, skeive og personer med nedsatt funksjonsevne som opplever at de er lite fornøyde med egen økonomisk situasjon (Støren, Rønning, & Gram, 2020). Levekårsundersøkelsen blant innvandrere (Vrålstad & Wiggen, 2017) har også vist at innvandrere har lavere inntekt, i mindre grad opplever jobbsikkerhet enn andre ansatte, og at trangboddhet er mer utbredt blant innvandrere enn i befolkningen ellers. Rusproblemer, psykisk

sykdom og kriminalitet er også faktorer henger sammen med vold- og overgrep (Hafstad & Augusti, 2019).

4. Vold i nære relasjoner under koronapandemiens ulike faser

Omfang, avdekking og likestillingskonsekvenser

Erfaringer og foreløpige tall fra krisesentre og politi viser en nedgang i antall henvendelser om vold i perioden da de strengeste tiltakene inntraff, men en økning i perioder med lettelse i smitteverntiltakene. Vi kan ikke si med sikkerhet om omfanget av vold har økt eller blitt redusert under de ulike fasene av pandemien. Bufdir er likevel bekymret for at pandemien og smitteverntiltakene har gjort det vanskeligere å avdekke vold i nære relasjoner, og at omfanget og alvorlighetsgraden av vold i nære relasjoner kan ha økt.

I dette kapittelet vil vi først oppsummere noen faktorer som vi antar å ha bidratt til denne utviklingen. Videre vil vi oppsummere eksisterende kunnskap om vold mot kvinner, menn, personer med innvandrerbakgrunn og lhbtq-personer under pandemien. Der det er mulig vil vi sammenligne perioden med mindre smitteverntiltak (juni 2020 til november 2020) med perioden med de strengeste smitteverntiltakene (fra mars 2020 til juni 2020).

4.1 Forsterkede risikofaktorer, nedstengning og informasjon

I rapporten av august 2020 trakk vi fram hvordan tidligere krisesituasjoner og katastrofer har ført til økt vold mot kvinner, og at noen risikofaktorer for økt vold kan ha blitt forsterket under pandemien. I dag ser vi at pandemien og smitteverntiltakene har fått store konsekvenser for samfunnet, men at hvem som har blitt rammet, og hvordan, også av hvordan pandemien og tiltakene har påvirket andre samfunnsområder, samt forhold som forelå i forkant av pandemien. I det videre vil vi framheve særlig tre faktorer som har påvirket arbeidet for å bekjempe vold i nære relasjoner under pandemiens ulike faser.

4.1.1 Pandemiens har påvirket risikofaktorer for vold

Isolasjon, stress og arbeidsledighet, er faktorer som tidligere forskning har sett i sammenheng med økt forekomst av vold (Kilden, 2020a; NKVTS, 6. april, 2020), og som har blitt påvirket under pandemien. Særlig under den første perioden av pandemien (mars til juni) har bevegelsesfriheten vært sterkt redusert, og befolkningen ble bedt om å holde seg hjemme og begrense sosial kontakt. Når husstanden isoleres og/eller må være sammen over lengre tid, kan det føre til økt konfliktnivå, aggresjon eller vold. Dette kan igjen forverres av faktorer som trangboddhet (NKVTS, 6. april 2020). Stress er en annen faktor som før pandemien har vært assosiert med høyere forekomst av vold. Der noen grupper antas å ha fått økt stress under pandemien, som følge av smitteverntiltak, økt

arbeidsmengde, arbeidsledighet e.l. (Kilden, 2020a; NKVTS, april 2020), kan det for andre grupper ha blitt redusert stress som følge av mindre tidspress og enklere logistikk i hverdagen. Konsekvensene er derfor ikke entydige, men virker sammen med allerede eksisterende forskjeller og likestillingsutfordringer i samfunnet.

Covid-19 og tiltakene mot pandemien har hatt stor negativ påvirkning på arbeidsmarkedet og økonomien, og det er grunn til å tro at dette kan påvirke omfanget av volden. Dårligere økonomi og nedgang i inntekt kan gjøre det vanskeligere å bryte ut av forhold der det skjer vold, samtidig som dårlig økonomi generelt gir økt risiko for vold (Thoresen & Hjelmdal, 2015). Bufdir har i tidligere leveranser vist at det er forskjeller i hvordan ulike grupper i samfunnet har blitt rammet av pandemiens konsekvenser på områdene arbeid og økonomi, og det antas at disse tendensene også vil ha konsekvenser for hvem som utøver og utsettes for vold (Bufdir, 2020c).⁹

4.1.2 Vanskeligere å avdekke vold i et nedstengt samfunn

Bufdir pekte i rapporten av august på at når samfunnet stenger ned og befolkningen isoleres i hjemmet blir det vanskeligere for utsatte å oppsøke hjelp, det blir vanskeligere å avdekke vold i nære relasjoner og å beskytte voldsutsatte. En del tjenester som yter bistand til volds- og overgrepssutsatte har i en periode hatt redusert kapasitet og/eller har lagt om deler av tjenestene sine. Andre tjenester som i en normalsituasjon ofte fanger opp og avdekker vold og overgrep i nære relasjoner (som NAV, fastleger etc.) har i perioder vært stengt, lagt om tjenestene sine eller vært sterkt reduserte som følge av koronatiltakene. At politiet ser en økning i anmeldelser, og at bruken av krisesentrene har gått opp etter at smitteverntiltakene er myket opp og samfunnet har åpnet, stemmer overens med tidligere bekymringer om at voldsutsatte ikke oppsøker hjelp når samfunnet stenger ned, men at de holder ut mens tiltakene pågår (NKVTS, april 2020).

4.1.3 Informasjon om hjelpetilbud nådde ikke godt nok fram

Et sentralt funn fra Kildens kartlegging er en bekymring om økt vold og at informasjon om tilbud til voldsutsatte ikke nådde godt nok fram under perioden med de strengeste smitteverntiltakene. MiRA-senteret har trukket fram at mange minoritetsnorske kvinner har trodd at NAV, krisesentre, barnevernet og til og med at politiet har vært stengt til tider grunnet koronasituasjonen. Ved videre oppblomstring av smitte nasjonalt og lokalt er en viktig lærdom at nasjonale og lokale myndigheter må være mer presise i hva som inngår i samfunnskritiske funksjoner og hva som holdes åpent – og at denne informasjonen må nå ut til hele befolkningen.

Lite kunnskap om hjelpetilbud for voldsutsatte menn

At voldsutsatte menn mangler informasjon om hjelpetilbud, ser også ut til å gjelde under koronapandemien. Reformundersøkelsen fra 2020 viser at det er liten kunnskap om hjelpetilbud for menn utsatt for vold i nære relasjoner. Der 95 prosent de spurte i undersøkelsen kjente til at det finnes krisesentertilbud for kvinner uten barn, kjente bare 41 prosent til at det finnes

⁹ For en oversikt over Bufdirs arbeid med å kartlegge likestillingskonsekvenser på blant annet områdene arbeid og økonomi, se:

https://bufdir.no/aktuelt/temaside_koronavirus/likestillingskonsekvenser_av_covid_19_og_tiltakene_mot_pandemien/

krisesentertilbud for menn uten barn. Når det gjelder kunnskap om krisesentertilbud for kvinner med barn, svarte 69 prosent av de spurte at de kjenner til dette. For menn med barn er prosenten bare 31. Det var små forskjeller i svarprosenten mellom kvinner og menn. Manglende kunnskap om hjelpetilbud for voldsutsatte menn tilsier at mange menn som er utsatt for vold i nære relasjoner ikke vet at de har et sted å gå til når de trenger hjelp, og at heller ikke omgivelsene deres kjenner til dette.

4.2 Vold i nære relasjoner under pandemien

Fellestrekk og endringer

I rapporten om pandemiens konsekvenser på voldsområdet av august 2020 hadde vi fokus på pandemiens konsekvenser i månedene mars til juni. I denne delen vil vi, der det er mulig, sammenligne perioden med mindre smitteverntiltak (juni 2020 til november 2020) med perioden med de strengeste smitteverntiltakene (fra mars 2020 til juni 2020). Videre vil vi supplere med ny kunnskap om vold mot kvinner, menn, personer med innvandrerbakgrunn og lhbtqi-personer under pandemien.

4.2.1 Bruk av krisesentrene har økt etter oppmykning av smitteverntiltak

Buudir har bestilt rapporter fra Sentio om bruk av krisesentrene under koronapandemien. Selv om det er knyttet noe usikkerhet til tallene, har vi identifisert noen trender i perioden fra 12. mars og ut oktober 2020.

Færre beboere på krisesentrene totalt – men nærmer seg normalnivå

Foreløpige tall viser at det i perioden 12. mars til og med 31. oktober har vært færre beboere på krisesentrene, både blant kvinner, menn, barn og personer med innvandrerbakgrunn. Den største nedgangen var i pandemiens første periode. I takt med at samfunnet har åpnet mer opp, har antallet opphold av kvinner og nye beboere som er kvinner blitt mer og mer likt tallene vi så i samme periode i 2019. Vi ser en utvikling mot et normalt antall beboere blant kvinner.

Generelt utgjør menn et fåtall av krisesenterbeboere, noe som gjør at det er mer krevende å trekke konklusjoner om deres bruk av krisesenter måned for måned. Siden 12. mars har antallet mannlige beboere, og nye opphold av menn, både vært det samme som, høyere og lavere enn i 2019. Alt i alt har det både vært færre opphold av, og nye krisesenterbeboere som er, menn så langt i pandemien, sammenlignet med de samme månedene i 2019. Barn som bor på krisesenter, er i følge med en voksen. Antallet barnebeboere henger derfor sammen med antallet voksne beboere.

Flere samtaler på telefon og færre dagsbesøk under nedstengning – flere besøk når tiltak lettes

Når det gjelder dagsbesøk, har krisesentrene gjort tilpasninger i dagtilbudet i forbindelse med pandemien, ved at flere enesamtaler med brukere har pågått på telefon. De fysiske dagsbesøkene på krisesentrene har derfor falt betraktelig i antall i 2020 sammenlignet med 2019, samtidig som antallet dagsbesøk har variert etter smitteomfanget i befolkningen. I perioder med større grad av nedstengning (12. mars-utgangen av mai, og oktober) har det vært færre dagsbesøk, mens pågangen

har vært mer lik som i 2019 i månedene med mindre nedstenging av samfunnet. I tråd med dette var antallet enesamtaler på telefon svært høyt i pandemiens første 6 uker, sammenlignet med i sommermånedene og i høst.

Andelen med innvandrerbakgrunn har sunket blant beboere og dagbrukere

Personer med innvandrerbakgrunn har lenge utgjort godt over halvparten av krisesenterbeboere, og rundt eller rett i underkant av halvparten av dagbrukere. Siden 12. mars har andelen med innvandrerbakgrunn sunket noe i begge brukergruppene. Dette gir grunn til å være bekymret for om pandemien har ført til at flere i denne gruppa lever lengre med vold i familien.

Kartlegging fra NKVTS viser også flere henvendelser etter oppmyking av smitteverntiltak

Kartleggingene NKVTS og RVTS Øst har gjort blant krisesentrene viser en lignende tendens. I den første perioden av koronakrisen oppga 56 prosent av krisesentrene at antallet henvendelser til sentrene gikk ned. I perioden med oppmyking av smitteverntiltak, rapporterer flertallet av sentrene om en økning av henvendelser sammenlignet med perioden med de strenge smitteverntiltakene. Bildet er imidlertid ikke entydig. Det er store variasjoner mellom sentrene, og økningen ser først og fremst ut til å gjelde dagbrukerne (NKVTS & RVTS Øst, september, 2020).

Krisesentrene ble i undersøkelsen fra NKVTS og RVTS ØST spurt om det var noen grupper sentrene var mer bekymret for enn andre (det var mulig å krysse av for flere grupper). 57 svarte at de var spesielt bekymret for gravide, voldsutsatte med rusproblemer eller annen tilleggsproblematikk (i april var tallet 54 prosent). 43 prosent svarte at de var spesielt bekymret for barna (i april svarte 84 prosent det samme). 43 prosent var spesielt bekymret for voldsutsatte med etnisk minoritetsbakgrunn (i april var tallet 51 prosent). 24 prosent av sentrene var ikke mer bekymret enn ellers (i april var tallet 12 prosent) (NKVTS & RVTS Øst, september 2020).

4.2.1.1 Flere drar hjem til voldsutøver

Ved å sammenlikne tall fra statistikken som innhentes fra krisesentrene via Sentio fra mars til september 2019 med samme tidsrom i 2020 ser vi at det er en økning når det gjelder andelen voldsutsatte som vender tilbake til voldsutøver etter opphold på krisesenteret. Det bemerkes at tallene ikke er sikre før årsstatistikken er fullført. Likevel gir økningen grunn til bekymring.

I MiRA-Senteret rapport «Sosial ulikhet i krisetider!» beskrives minoritetskvinnens erfaringer og opplevelser under pandemien. Rapporten trekker fram at noen unge minoritetskvinner opplevde å måtte flytte hjem igjen under pandemien, både på grunn av trang økonomi og stengte studiesteder, og dette har blant annet resultert i at bekymringen om å bli giftet bort har blitt aktualisert på nytt for disse jentene. MiRA-Senteret har også fått fortellinger fra minoritetskvinner om økt bekymring for å bli utsatt for vold av familien ved hjemflytting, og dette har også vært tilfelle for noen.

4.2.2 Politiet har hatt færre anmeldelser totalt – men flere i andre tertial enn normalt

Politiet fører tertialvis rapport over anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling. I Bufdirs rapport av august ble det vist til tall fra politiet, som viste en nedgang i anmeldelser som

omhandler mishandling i nære relasjoner, voldtekt og voldssaker i ukene med de strengeste smitteverntiltakene. Politiets andre tertialrapport for 2020 ble publisert 28. september 2020.

Økning i anmeldelser knyttet til mishandling i nære relasjoner i andre tertial

I statistikken kommer det fram at selv om totalantallet anmeldelser knyttet til mishandling i nære relasjoner er lavere i 2020 enn det var i fjor, så har tallet økt sammenlignet med første tertial. Samlet sett har anmeldte mishandling i nære relasjoner per andre tertial blitt redusert med 1,8 prosent i forhold til 2019. Nedgangen gjaldt i hovedsak første tertial, altså perioden med de strengeste smitteverntiltakene. Ser vi andre tertial isolert har det vært en økning i antall anmeldelser på 7,1 prosent i forhold til samme periode i 2019 (Politiet, 2020: 24).

Politiet peker på at smitteverntiltak, særlig i begynnelsen av pandemien, kan ha bidratt til at det var vanskeligere å avdekke mishandling i nære relasjoner. Det er imidlertid variasjon mellom distriktene. Enkelte politidistrikt opplyste også om en økning i antall anmeldelser. I andre tertial er flere forhold avdekket. Dette skjedde samtidig som samfunnet åpnet noe opp, og oppmerksomheten rundt saksområdet innen politiet og samfunnet ellers har vært høyt (Politiet, 2020: 6).

Politiet er imidlertid bekymret for at mange av anmeldelser kommer fra politipatruljene selv, og færre fra andre deler av hjelpeapparatet (Finanger, november 2020).

Nedgang i anmeldte seksuallovbrudd – særlig rett etter at smitteverntiltak ble iverksatt

Politiet fører også statistikk over anmeldte seksuallovbrudd. Per andre tertial 2020 var antallet redusert med 7 prosent i forhold til samme periode i 2019. I rapporten fremheves det at nedgangen i antall anmeldelser særlig skjedde i perioden rett etter at smitteverntiltakene ble iverksatt. Lovbruddskategorien «anmeldte voldtekter» sto for 15 prosent av nedgangen i antall anmeldelser fra 2019 til 2020 (Politiet, 2020: 6).

4.2.3 Volden har tatt nye former – og kan være mer alvorlig

Pandemien har satt nye rammer for både voldsutøvere og voldsutsatte (Bjørnholt, desember 2020). Internasjonalt ble det tidlig meldt om at pandemien og smitteverntiltakene ble brukt som trusler og et middel for å kontrollere partner (NKVTS, april 2020). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og RVTS Øst gjorde i april og juni kartlegginger av pågangen hos krisesentrene under pandemien. En tredjedel av krisesentrene oppgir i begge undersøkelser at voldsutøver bruker koronakrisen, viruset og smitteverntiltakene som en del av voldsutøvelsen. Eksempler på dette var at voldsutøver bruker smittevernregler til å sperre voldsutsatte inne, voldsutøver bestemmer smittevernregler – både hvilke som skal overholdes og brytes, og at voldsutøver skaper egne «korona-regler» (for eksempel begrenser eller kontrollerer kontakt med andre). Til sist ble det i en del tilfeller også meldt om at smitteverntiltak og koronakrise innebærer økt stress hos voldsutøver (NKVTS & RVTS Øst, september 2020: 6).

Henvendelser Reform har fått siden mars om vold mot menn i hjemmet knyttes også til begrunnelser om pandemi og smittevern. Eksempler på dette er at mennene blir nektet å møte andre, nektet å gå på jobb og blir utsatt for sykkelig sjalusi (Reform, 7. Desember 2020).

Tilbakemeldinger Kilden fikk fra Oslo Krisesenter viste også at skadene til brukerne i perioden med de strengeste smitteverntiltakene var mer alvorlig enn tidligere, fordi kvinnene hadde ventet lenger enn normalt med å komme til senteret. Også Øst politidistrikt så i mai en tendens til at voldhendelsene var av grovere og mer akutt art.¹⁰

I rapporten om pandemiens konsekvenser på voldsområdet av august 2020 løftet Bufdir en bekymring om at den digitale volden kan ha økt i takt med at samfunnet i løpet av kort tid har sett en massiv økning i bruk av digitale plattformer. Vi har ikke ny forskning om dette temaet fra Norge, men Bufdir har fått tilbakemelding fra JURK (Juridisk rådgivning for kvinner) om at de har fått en økning i henvendelser om digital trakassering i forbindelse med jobb.

4.2.4 Konflikt i familier

I forrige rapport viste Bufdir til at det har vært økt bekymring rundt konflikt og vold i familier under pandemien. Per i dag har vi lite kunnskap om konfliktnivået i familier har utviklet seg gjennom pandemien. Vi har imidlertid noe kunnskap som tyder på at pandemien har påvirket konfliktnivået, men det er variasjon i hvorvidt familiene har opplevd større eller mindre grad av konflikt.

Erfaring fra familier i kontakt med familievern

NOVA har gjort en studie av familievern under pandemien. Studien bygger på intervjuer med omtrent halvparten av kontorlederne. Krisen ser ut til å ha påvirket familiene på ulike måter. Familier med mer moderate utfordringer dro nytte av mindre tidspress og enklere logistikk i hverdagen og meldte om en betydelig forbedring av situasjonen. Dette indikerer at mange av problemene i familier er knyttet til hverdagsstress som følge av å skulle kombinere jobb, skole og fritidsaktiviteter. Familier med mer alvorlige utfordringer fikk sin situasjon forverret av nedstenging av barnehager og skoler, restriksjoner på sosial kontakt og kanskje økonomiske bekymringer, og meldte om eskalering og ytterligere press i en allerede vanskelig situasjon. Dette viste seg særlig i familier hvor avstand var viktig for å regulere konfliktnivået, blant annet i saker med sterk kontroll og vold, som NOVA karakteriserer som «hjemmet som trykkoker uten ventil». Dette er ifølge forskerne i tråd med generelle antakelser om at krisesituasjoner forsterker sosiale forskjeller (Øverlig & Gundersen, 2020).

Krangling i familien

En studie av livstilfredshet blant ungdom før og under covid-19-pandemiens første nedstenging, viste at 30 prosent av guttene og 29 prosent av jentene rapporterte om mindre krangling i familien under covid-19-restriksjonene enn vanlig, 50 prosent av guttene og 44 prosent av jentene rapporterte om like mye og 21 prosent av guttene og 27 prosent av jentene rapporterte om mer krangling i familien enn vanlig (Soeste et al., 2020).

¹⁰ <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/politiet-melder-om-grovere-familievold-etter-koronalettelser-1.1716817>

4.2.5 Flere organisasjoner opplever økning i antall henvendelser

Som nevnt innledningsvis har Bufdir ikke gjort noen systematisk kartlegging av henvendelser til organisasjoner som jobber med likestilling og ikke-diskriminering. Basert på den kontakten vi har hatt med organisasjoner er det imidlertid tydelig at disse representerer et viktig supplement til tilbud til voldsutsatte. Dette gjelder særlig voldsutsatte som mangler kunnskap om, eller tillit til, etablerte hjelpetiltak. MiRA, ressurscenter for minoritetskvinner og Reform-ressurscenter for menn, har begge opplevd en økning i antall henvendelser som omhandler vold under pandemien. Reform, MiRA-senteret, Norske kvinners sanitetsforening og Skeiv Verden opplyser alle at deler av brukergruppene deres mangler kjennskap og/eller tillit til hjelpetiltak for voldsutsatte, som for eksempel krisesentre eller politi.

Minoritetsnorske kvinner

Som nevnt opplevde flere hjelpetiltak en nedgang i henvendelser da samfunnet stengte ned, og sammenlignet med 2019 har andelen med innvandrerbakgrunn på krisesentrene sunket. MiRA-Senteret opplevde på den andre siden en økning i henvendelser i perioden med strengest smitteverntiltak. Henvendelsene senteret fikk dreide seg blant annet om negativ sosial kontroll, konflikter og vold i hjemmet. MiRA-Senteret gjennomførte også en kartleggingsundersøkelse som viste at mange minoritetskvinner- og jenter har opplevd økt konfliktnivå, sosial kontroll og vold i hjemmet under pandemien.

Det var særlig unge jenter som ytret bekymring for sin hjemmesituasjon, hvor flere fortalte om sosial kontroll under perioden med strenge smitteverntiltak. Etter den gradvise åpningen av samfunnet har senteret fått henvendelser som dreier seg om litt andre utfordringer, som spørsmål om separasjon og flytting. Disse utfordringene knyttes også til økt konfliktnivå i hjemme.

Menn

Reform – ressurscenter for menn har siden mars fått et økende antall henvendelser fra menn utsatt for vold i nære relasjoner. Majoriteten av de voldsutsatte mennene som henvender seg utsettes for vold fra en kvinnelig partner. Henvendelser om vold var i desember 2020 i flertall av henvendelsene Reform mottok. Reform fremhever også at kontakt med hjelpeapparatet har blitt vanskeliggjort, og at det trolig er vanskeligere enn tidligere å oppdage økningen i volden mot menn fordi det er lettere å kontrollere partner i en pandemisituasjon (Reform, 7. Desember 2020).

Lhbtqi-personer

Skeiv Verden, en organisasjon for lhbtqi-personer med innvandrerbakgrunn, forteller at mange av organisasjonens brukere har større avstand til hjelpesystemer enn befolkningen ellers, og lav tillit til hjelpeapparat, som for eksempel krisesentre og politi, på grunn av tidligere erfaringer. Organisasjonen har generelt opplevd flere henvendelser under pandemien, og framhever at det er mange behov de ikke klarer å møte.

4.2.6 Vold mot personer med nedsatt funksjonsevne

Tryggest-prosjektet skal bidra til å forhindre, avdekke og håndtere vold og overgrep mot voksne mennesker som i liten eller ingen grad er i stand til å beskytte seg selv.¹¹ Sluttrapporten fra følgeforskningen av Tryggest publiseres i starten av 2021 (NTNU og FAFO). I rapporten inngår det erfaringer fra Tryggest kommunene innhentet i månedsskiftet mars-april 2020.

I rapporten fremgår det at det er et betydelig fall i antall saker til Tryggest teamene etter innføringen av smitteverntiltakene. Det påpekes at vi ikke vet om det reelt sett har blitt flere eller færre tilfeller av vold og overgrep. Det forskerne imidlertid kan slå fast som relativt klart, er at tiltakene mot smitte har medført at kanalene for å varsle ble betydelig svakere. I noen tilfeller kan også beredskapen for å håndtere saker være svekket, men ut fra rapportene forskerne har mottatt synes ikke det å være det sentrale. Erfaringene tyder på at det kan være behov å vurdere TryggEst-koordinatorer som personell i kritisk samfunnsfunksjon under nedstenginger nasjonalt og lokalt.

Forskerne peker på følgende faktorer som kan ha påvirket redusert antall henvendelser til Tryggest teamene:

- TryggEst-teamet sin kontaktflate ble kraftig begrenset
- Medarbeidere ble satt til andre oppgaver
- Ulike tjenester ble «tatt ned». Dette kunne handle om hjemmetjenester, men også dagsentre og andre dagaktiviteter. Dette gjorde at arenaer for mulig avdekking av overgrep forsvant.
- Brukere er mindre på arenaer der overgrep skjer. Noen brukere av tjenester flyttet hjem til familien eller var lite på enkelte andre arenaer de tidligere brukte.

4.2.7 Tilleggsutfordringer for lhbtq-personer

En rapport fra 2020 om konsekvenser av koronapandemien for arbeidet med regjeringens lhbtq-handlingsplan, trekker frem at lhbtq-personer under pandemien har mistet viktige møteplasser for å være seg selv, være trygge og oppleve fellesskap (Sætra et al.,2020). Pandemien kan ha særlig negative konsekvenser for skeive som blir utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Flere skeive lever med mennesker som ikke aksepterer deres seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk. I slike tilfeller er sosiale møteplasser for støtte og aksept viktig, og dette har for mange falt bort i perioden med smittevernsrestriksjoner. Rapporten påpeker at det særlig er de som mangler digitalt privatliv som er sårbare for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, ved at de for eksempel deler rom med andre, ikke har egne datamaskiner eller at noen overvåker det de gjør (Sætra et al. 2020).

Skeiv Verden har også pekt på at lhbtq-personer som er bostedsløse, bor på asylmottak eller på grunn av faktorer som dårlig økonomi eller oppholdsstatus har liten mulighet til å endre egen bosituasjon, er ekstra sårbare når fysiske treffpunkter stenger ned (Weldehanna, desember 2020). En annen gruppe som kan være ekstra sårbare under en pandemi, når tilbud, tjenester og

¹¹ Se mer: <https://bufdir.no/vold/TryggEst/>

arrangementer i stor grad foregår digitalt, er eldre lhbtqi-personer som mangler digital kompetanse (Sætra et al. 2020).

4.2.8 Tilleggsutfordringer for personer med etnisk minoritetsbakgrunn

I rapporten av august trakk Bufdir fram at informasjon om tilgjengelig tilbud til volsutsatte ikke har nådd fram i tilstrekkelig grad til personer med manglende norskkompetanse og digital kompetanse. Denne bekymringen stadfestes også av MiRA-senterets kartlegging. Mange kvinner var usikre på hvem de kunne ta kontakt med dersom de trengte hjelp, fordi de hadde inntrykk av at offentlige instanser holdt stengt.

Vi vet at innvandrere og kvinner var i flertall blant de som ble permittert i den første perioden, og at nedgangen i arbeidsledighet de siste månedene har vært lavere for innvandrere enn resten av befolkningen. Personer med innvandrerbakgrunn har også vært sterkt representert i frontlinjer og yrker med ekstra utsatthet for smitte.¹²

Ifølge MiRA-Senteret kan summen av alle smitteverntiltakene ha vært en utløsende faktor for sårbarhet, vold og konflikter. Flere av deres brukere har fortalt om økonomiske bekymringer, trangboddhet og en økning av alkohol- og rusmisbruk. MiRA-senteret peker også på at når du blir utsatt for vold, men kanskje ikke kan språket, ikke kjenner til norske regler eller hvor man kan få hjelp, og i tillegg mangler et nettverk som kan veilede deg, er du i en svært utsatt situasjon.

Manglende arenaer for å be om hjelp

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll er et tverretattlig fagteam som veileder hjelpetjenestene og individer i saker som gjelder æresrelatert vold. Kompetanseteamet hadde en stor nedgang i saker etter 12. mars. Dette gjaldt særlig månedene mars-april og juli-august. I perioden mars-august 2020 hadde Kompetanseteamet 25 prosent færre saker sammenlignet med samme periode i 2019. Minoritetsrådgivere på skoler er de som henvender seg til Kompetanseteamet i flest saker. Andre skoleansatte som lærere og helsesykepleiere, i tillegg til ansatte i introduksjonsprogrammene er også blant de som henvender til Kompetanseteamet i seg i mange saker. Når alle disse arenaene ble stengt, førte det til at personer som er utsatt for vold og kontroll mistet sine friarenaer der de kan snakke åpent og be om hjelp.

Rasisme og diskriminering

I MiRA-senterets kartleggingsundersøkelse rapporterte flere av kvinnene at de hadde opplevd å bli ropt etter i offentligheten og fått stygge blikk, som bidro til at de vegret seg for å gå ut av hjemmet. MiRA-senteret plasserer disse opplevelsene innenfor en større internasjonal trend, som har vist at rasisme og stigmatisering har økt under pandemien. Flere av kvinnene og jentene MiRA-senteret har vært i kontakt med under pandemien trakk frem at medienes dekning av den økte smitten i innvandrerbefolkningen har vært unyansert. De opplever at mediene i for stor grad har

¹² Les mer i Bufdirs kartlegging av likestillingskonsekvenser av covid-19 og tiltakene på områdene arbeid og økonomi: <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005199>

satt søkelys på etterlevelsen av smittevernstiltak hos minoritetsbefolkningen, og ikke på det faktum at denne gruppa er overrepresentert i yrkesgrupper hvor man er ekstra utsatt for smitte.

Buudir har lyst ut et oppdrag som skal undersøke hatefulle ytringer på nett og rasisme i lys av situasjonen med covid-19. Studiet skal etter planen være ferdig i løpet av 2020. Basert på funnene i denne rapporten vil Buudir identifisere videre tiltak og forskningsbehov knyttet til disse temaene.

5. Tilbud til voldsutsatte under pandemien

Krisesentrene

Buudir har regelmessig dialog med krisesentrene, og henter inn statistikk og rapportering via fylkesmannsembetene og Sentio.

Kommunene er minnet om at krisesentertilbudet er å anse som kritisk samfunnsfunksjon og anmodet om å holde en dialog med sentrene for å sikre at de har tilstrekkelige ressurser og tilgang til lokaler for å kunne håndtere en situasjon hvor ansatte eller brukere må i karantene eller skjermes. Buudir har sendt ut en veileder for risikovurdering for tjenesten til kommunene via fylkesmann som kan brukes ved en eventuelt alvorlig smittesituasjon i kommunen og redusert bemanning ved krisesentrene.

Bekymring rundt nye nedstenginger

Buudir har tatt kontakt med sentre i kommuner hvor det har vært økt smitte i den siste tiden, for å undersøke om det har påvirket tjenestetilbudet ved krisesenteret. Foreløpig melder sentrene i slike områder om at tilbudet er tilgjengelig som normalt, men at det er ekstra fokus på smitteverntiltak.

Blant sentrene i hele landet meldes det om fortsatt stabil funksjon, men at de ser en risiko for økt forekomst av vold i nære relasjoner, samt økte utgifter i forbindelse med smitteverntiltak. Et flertall av sentrene melder om at det kan bli reduserte tilbud ved ny smittebølge, men at kjernetilbudet til voldsutsatte opprettholdes.

Det rapporteres også om at det er vanskeligere enn før å få til nødvendig samarbeid med andre tjenester i oppfølging og reetablering av voldsutsatte. Noen sentre melder fortsatt om liten pågang fra voldsutsatte, og Buudir er i dialog med sentrene om bekymringen for om voldsutsatte ikke tar kontakt når de trenger det.

Kapasitet i tilbud og tilgjengelighet på ansatte

På spørsmål om hvordan pandemien har påvirket kapasiteten i tilbudet og tilgjengelighet på ansatte svarer henholdsvis 75 og litt over 80 prosent at kapasiteten og tilgjengeligheten på ansatte er uendret. Omtrent 25 prosent oppgir å ha mindre kapasitet, mens 19 prosent har noe mindre tilgang på ansatte. Det er ikke utstrakt bruk av hjemmekontor for ansatte på krisesentrene. Over 90 prosent svarer at færre enn halvparten (31 prosent) eller ingen (66 prosent) jobber hjemmefra.

Kampanje om tilgjengelige krisesentertilbud

Krisesentrene har selv ved flere anledninger gitt uttrykk for at en årsak til at få oppsøker sentrene kan være frykt for smitte, og/eller ønske om å følge oppfordringen fra myndighetene om å holde seg mest mulig hjemme. Bufdir er i ferd med å planlegge en informasjonskampanje for å bidra til at voldsutsatte blir trygge på at krisesentertilbudet, både dagtilbudet og botilbudet er tilgjengelig og trygt. Kampanjen rettes mot utsatte generelt, men vil særlig strebe etter å nå målgrupper som i mindre grad har oppsøkt krisesentrene i denne perioden enn ellers, som kvinner og innvandrere.

Følger opp bekymring om at voldsutsatte drar tilbake til voldsutøver

Bufdir har tatt kontakt med krisesentrene for å følge opp bekymringen om at flere voldsutsatte drar tilbake til voldsutøver, og om dette kan skyldes kvaliteten på tjenestene. De fleste sentrene oppgir imidlertid at situasjonen på disse områdene er som normalt og at ikke flere voldsutsatte med barn returnerer til utøver. Med bakgrunn i rapporteringen har vi ingen holdepunkter for å mene at det er noe ved kvaliteten i driften av sentrene som har forårsaket denne negative utviklingen. Bufdir har imidlertid tatt kontakt med sentrene direkte for å sikre at tematikken har høy oppmerksomhet i alle sentre.

For å kunne følge situasjonen i de kommunale tjenestene tettere har Bufdir sendt et brev til kommunene via fylkesmannsembetene hvor vi ber om rapportering fra kommunen ved krisesenterleder (og barnevernleder) ved avvik som gir grunn til bekymring for forsvarligheten i tilbudet. Ett av områdene kommunene og krisesentrene bes ha særlig oppmerksomhet på er andel som vender tilbake til voldsutøver.

Undersøkelse tyder på at krisesentrene har kompetanse og erfaring fra å håndtere kriser

NKVTS og RVTS ØST publiserte i slutten av september resultat fra en ny kartlegging av krisesentrene under pandemien, utført fra slutten av mai 2020 til begynnelsen av juli. Formålet med studiet var å undersøke hvordan pandemien har påvirket krisesentrene og voldssituasjonen i perioden da tiltakene ble gradvis myket opp, sammenlignet med den første fasen (mars-mai) med strenge smitteverntiltak. Et sentralt funn fra undersøkelsen er at krisesentrene har tilrettelagt sin virksomhet godt for å håndtere smitteverntiltak og andre konsekvenser av pandemien. Forskerne mener kartleggingen tyder på at krisesentrene har betydelig kompetanse og erfaring fra å håndtere ulike typer av kriser (NKVTS & RVTS Øst, september 2020).

Sentrene har velfungerende nettverk, og samarbeidet med andre tjenester i kommunen og med nasjonale myndigheter oppgis å ha vært like godt som før pandemien. Endringer og innstramminger i samfunnet for øvrig og i andre hjelpetilbud har imidlertid også hatt konsekvenser for krisesentrene og deres brukere og ansatte (NKVTS & RVTS Øst, september 2020). Enkelte sentre opplevde utfordringer knyttet til ressurser og bolig. Nedstengingen av skoler og fritidstilbud for barn fikk også utfordringer for foreldre på krisesentrene (NKVTS & RVTS Øst, september 2020), og flere av de ansatte har strakt seg langt for å kunne møte behov blant brukerne (Bjørnholt, desember 2020).

Oppfølging av tidligere voldsutsatte

Det nasjonale bo- og støttetilbudet for unge utsatt for tvangsekteskap og æresrelatert vold (botilbudet) og brukerorganisasjoner som tilbyr oppfølging og ulike mentortiltak til brukergruppen, melder om at smitteverntiltak har påvirket tilbudet til de utsatte, særlig når det gjelder

miljøterapeutisk fellesskap, nettverkstiltak og gruppetilbud. En allerede isolert brukergruppe har blitt ytterligere isolert og bekymringen for brukernes psykiske helse er økende. Botilbudet og brukerorganisasjonene opplever at tilbudet fra det offentlige har blitt dårligere under pandemien, særlig når det gjelder psykisk helsevern. De ansatte og frivillige aktører tilknyttet brukerorganisasjonene melder om økt belastning og opplever de blir stående alene med problemstillinger de mener de ikke har kompetanse eller mandat til å følge opp.

Også organisasjoner på likestillingsfeltet oppgir bekymringer knyttet til psykisk helse. Norske kvinners sanitetsforening driver tilbudet «ressursvenn», der de kobler en voldsutsatt kvinne med en frivillig. Mange av de voldsutsatte kvinnene lever alene, eller alene med barn, og organisasjonen forteller at kvinnene har hatt særlige utfordringer når skole, barnehager og psykiske hjelpetilbud har vært stengt (Herlofsen, desember 2020). Skeiv Verden er bekymret for lhbtqi-personer med innvandrerbakgrunn som lever med posttraumatisk stress (PTSD), er tidligere voldsutsatte og/eller har flukterfaring. Personer med flukterfaring kan oppleve psykisk uhelse når det oppstår en pandemi i landet de har flyktet til, og som de trodde var trygt. Organisasjonen oppgir at det til tross for økt innsats er mange behov de ikke klarer å møte (Weldehanna, desember 2020).

Bufetats tjenester

Bufetats regioner og tjenester har fungert som normalt. Bufdir var tidlig i gang med vurderinger av risiko og beslutning knyttet til bruk av digitale verktøy for å kunne følge opp personer i risikogrupper og syke.

Familievernet

Familievernkontorene arbeider for å holde mest mulig normal drift mens de samtidig ivaretar smittevernet. Mange gjennomfører konsultasjoner via video eller telefon, og i kommuner med høy smitte gjennomføres de fleste kliniske sakene slik. Dersom det blir nødvendig å vurdere en nedstenging skal etaten gjennomføre en risikovurdering før de stenger. Gruppetilbudene til familievernet er hardt rammet av smittevernstiltakene. Disse er vanskelige å gjennomføre virtuelt, og over 80 prosent av kontorene rapporterer at de har hatt færre deltakere på gruppetilbud i år. Kontorene rapporterer at det både er vanskeligere å rekruttere deltakere og dyrere å gjennomføre kursene, ettersom man nå trenger mer plass per deltaker.

Mange kontorer opplever flere henvendelser nå mot slutten av året. For 2020 totalt sett har antall henvendelser til familievernet gått ned, men de siste ukenes økning i saker veier noe opp for dette. Familievernet rammes samtidig av at mange avbestiller eller ikke møter opp til time. Ni av ti kontorer svarer nå at de oftere opplever avlysninger. Dette gjør at driften blir mindre forutsigbar og det blir vanskeligere for kontorene å planlegge.

6. Kilder

Anderssen N. & Malterud, K. (red.) (2013) Seksuell orientering og levekår. Uni Helse/Uni Research AS. Tilgjengelig på: <https://bufdir.no/lhbt/Dokumentside/?docId=BUF00002184>

Berg-Nordlie, M., Ikdahl I. & Skorgen, T. (2019) Rasisme, Store Norske Leksikon. Tilgjengelig på: <https://snl.no/rasisme>

Bergman, S., Bjørnholt, M., Helseth, H., Kruse, A. E., Øverlien, C., & Vold, M. (2020). *Krisesentrene og covid-19 – resultat fra en kartlegging i april 2020*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress/RVTS Øst.

Bjørnholt, M. (desember 2020). Innlegg på Bufdirs interne seminar om likestillingskonsekvenser av koronapandemien og de innførte smitteverntiltakene.

Bjørnholt, M., & Helseth, H. (2019). «Jeg ville jo si nei» – seksuell vold i parforhold. In K. Skjørten, E. Bakketeig, M. Bjørnholt & S. Mossige (Red.) *Vold i nære relasjoner: Forståelser, konsekvenser og tiltak* (s. 86-104). Universitetsforlaget. Tilgjengelig på: https://www.idunn.no/file/pdf/67138199/kapittel5_jeg_ville_jo_si_nei_seksuell_vold_i_parforhold

Bredal, Anja (2020). Minoritetsnorske og majoritetsnorske kvinners erfaring med partnervold. Bredal, Anja; Eggebø, Helga; Eriksen, Astrid (Red.). *Vold i nære relasjoner i et mangfoldig Norge*. Kapittel 3. s. 47-65. Cappelen Damm Akademisk.

Bredal, A., Eggebø, H., & Eriksen, A. (2020). *Vold i nære relasjoner i et mangfoldig Norge*. Cappelen Damm Akademisk.

Bufdir (2020a). *Likestillingskonsekvenser av covid-19 og tiltakene mot pandemien: vold. Kjønn, etnisitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*. Rapport av august 2020. Tilgjengelig på: <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005192> Oversendt KUD: 3. september 2020.

Bufdir (2020b). *Vold i nære relasjoner blant samer og personer med innvandrerbakgrunn*. Tilgjengelig på: https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Etnisitet/vold_i_nare_relasjoner_blandt_samer_og_personer_med_innvandrerbakgrunn/

Bufdir (2020c). *Likestillingskonsekvenser av covid-19 og tiltakene mot pandemien: arbeid og økonomi. Kjønn, etnisitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*. Rapport av oktober 2020. Tilgjengelig på: <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005199> Oversendt KUD: 16. oktober 2020.

Eggebø, H., Stubberud, E., & Karlstrøm, H. (2018). Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge. *Bodø: Nordlandsforskning*. Tilgjengelig på:

<https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004766>

Elgvin, O., Bue, K. & Grønningsæter, A. B. (2013). Åpne rom, lukkede rom: LHBT i etniske minoritetsgrupper. *Fafo-rapport 2013:36*.

Tilgjengelig på: <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/apne-rom-lukkede-rom-lhbt-i-etniske-minoritetsgrupper>

Eriksen, A. M. A. (2010). «Omfang av vold og seksuelle overgrep blant samer og ikke-samer», i Bredal, Eggebø & Eriksen (Red.) *Vold i nære relasjoner i et mangfoldig Norge*. Kap. 7, s. 127-144. Cappelen Damm Akademisk.

Finanger, H. (november, 2020). Innlegg på nettmøte for å markere den internasjonale dagen for bekjempelse av vold mot kvinner. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/den-internasjonale-dagen-for-bekjempelse-av-vold-mot-kvinner/id2786927/>

Fjær, E. G., Gundersen T. & Mossige, S. (2013). Lesbiske, homofile, bifile og transpersoners utsatthet for vold i nære relasjoner. En kunnskapsoversikt. (Rapport 5/13). Tilgjengelig på:

<https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00001978>

Grønningsæter, A. B. & Nuland, B. R. (2009). Lesbiske og homofile i Sapmi. En narrativ levekårsundersøkelse. FAFO Rapport (29/2009). Tilgjengelig på:

<https://bufdir.no/Lhbt/Dokumentside/?docId=BUF00001324>

Hafstad, G. S., & Augusti, E. M. (Red.) (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 4/2019). Tilgjengelig på:

<https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005032>

Herlofsen, G. (2020). Innlegg på Bufdirs interne seminar om likestillingskonsekvenser av koronapandemien og de innførte smitteverntiltakene.

Kilden kjønnsforskning.no (2020a). *Likestillingskonsekvenser av koronapandemien: Vold mot kvinner*. Tilgjengelig på:

http://kjonnsforskning.no/sites/default/files/likestillingskonsekvenser_av_koronapandemien_vold_mot_kvinner.pdf

Kilden kjønnsforskning.no (2020b). *Likestillingskonsekvenser av koronapandemien: Veien videre*. Tilgjengelig på:

http://kjonnsforskning.no/sites/default/files/notat_bufdir_likestillingskonsekvenser_av_koronapandemien_veien_videre.pdf

Lien, M. I., Lorentzen, J., & Ekenstam, C. (2017). *Den mannlige smerte – menns erfaringer med vold i nære relasjoner*. Tilgjengelig på: <https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003902>

MiRA-Senteret (2020). *Sosial ulikhet i krisetider!* Tilgjengelig på:
<https://mirasenteret.no/butikk/rapporter-og-temahefter/sosial-ulikhet-i-krisetider-2020/>

Mossige S. & Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007–2015.* (Rapport 5/2016). Tilgjengelig på:
<https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003523>

NKVTS (april 2020). *Korona, smittevern og voldsutsatte.* Tilgjengelig på:
<https://www.nkvts.no/aktuelt/korona-smitteverntiltak-og-voldsutsatte/>

NKVTS/RVTS Øst (september, 2020). *Krisesentrene og covid-19 – resultat fra en kartlegging i juli 2020.* Tilgjengelig på: <https://www.nkvts.no/aktuelt/henvendelser-til-krisesentrene-smittevern/>

Nøkleby, H. et al. (2020) *Konsekvenser av Covid-19 på barn og unges liv og helse: en hurtigoversikt.* Oslo: Folkehelseinstituttet. Tilgjengelig på:
<https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005221>

Politiet (september 2020). *Anmeldt kriminalitet (Strasak) andre tertial 2020.* Tilgjengelig på:
<https://www.politiet.no/aktuelt-tall-og-fakta/tall-og-fakta/anmeldt-kriminalitet-strasak/>

Reform (7. desember 2020). *Likestillingsutfordringer og voldsutsatthet blant menn under pandemien (e-post).*

Soest, T, Bakken, A & Sletten, M. (juni 2020). *Livstilfredshet blant ungdom før og under covid-19-pandemien.* Tidsskriftet den norske legeforening. Tilgjengelig på:
<https://tidsskriftet.no/2020/06/originalartikkel/livstilfredshet-blant-ungdom-og-under-covid-19-pandemien>

Sogn, H., & Hjemdal, O. K. (2009). *Vold mot menn i nære relasjoner.* Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Tilgjengelig på:
<https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00000936>

Sommerfeldt, M. B., Hauge, M. I., & Øverlien, C. (2014). *Minoritetsetniske barn og unge og vold i hjemmet. Utsatthet og sosialfaglig arbeid.* Oslo, Norge: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 3/2014). Tilgjengelig på:
<https://www.nkvts.no/rapport/minoritetsetniske-barn-og-unge-og-vold-i-hjemmet-utsatthet-og-sosialfaglig-arbeid/>

Stubberud, E., & Akin, D. (2018). *Alene og skeiv. En studie av livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og asylmottak.* *Steigen: KUN.* Tilgjengelig på:
<https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004815>

Støren, K. S., Rønning, E. & Gram, K. H. (2020). *Livskvalitet i Norge 2020.* SSB-rapport 2020/35. Tilgjengelig på: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/433414?ts=174f89c29d0>

Sætra et.al. (2020) Evaluering av handlingsplanen *Trygghet, mangfold, åpenhet*. Delrapport 2 – Konsekvensene av koronapandemien. (Rapport 9/2020). Tilgjengelig på: <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005168>

Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (Red.) (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Tilgjengelig på: <https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00002318>

Van der Ros, J. (2013). *Alskens Folk. Levekår, livssituasjon og livskvalitet for personer med kjønnsidentitetstematikk*.

Vrålstad, S. & Wiggen, K. S. (red.) (2017) *Levekår blant innvandrere i Norge 2016*. Oslo: SSB. (Rapport 3/2017). Tilgjengelig på: [Levekår blant innvandrere i Norge 2016 \(ssb.no\)](http://www.ssb.no/Levekår_blandt_innvandrere_i_Norge_2016)

Øverli, I. T., Bergman S. & Finstad, A-K (2017). *Om du tør spørre, tør folk å svare. Hjelpeapparatets og politiets erfaringer med vold i nære relasjoner i samiske samfunn*. NKVTS Rapport 2/2017.

Øverli, I. T. og Gundersen, T. (2020) *Familievernet under covid-19 Erfaringer og læring under nedstengning og i en ny hverdag*. NOVA/ Oslo Met notat 3/2020.

Weldehanna, L. (desember 2020). Innlegg på Bufdirs interne seminar om likestillingskonsekvenser av koronapandemien og de innførte smitteverntiltakene.

Bufdir

Bufdir.no